

۹
۱۴۶۲۷۴۲
۸۵۲

سلسله تک‌نگاشت‌های
الگوی اسلامی ایران پیشرفت

طراحی از الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در حوزه اقتصاد

اردیبهشت ۱۳۹۵

رهبر فرزانه انقلاب اسلامی:

باید در طراحی الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت
بر چهار عرصه‌ی فکر، علم، معنویت و زندگی تکیه شود
که در این میان، موضوع «فکر» بنیانی‌تر از بقیه‌ی عرصه‌ها است

در دیدار اعضای شورای عالی
مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
۱۳۹۱/۱۲/۱۴

سرشناسه	دلالی اصفهانی، رحیم، ۱۳۲۵ -
عنوان و نام پدیدآور	طرحی از الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در حوزه اقتصادنگارش رحیم دلالی اصفهانی، رسول بخشی دستجردی
مشخصات نشر	تهران: مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، انتشارات الگوی پیشرفت، ۱۳۹۵
صفحات: فهرس	۵۴ ص
فروید	سلسله نگاشت‌های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ ۶۶
شابک	978-600-7611-64-7
وضعیت فهرست‌رسانی	بیا
یادداشت	کتابنامه: ص ۴۹
موضوع	فکر -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	Progress -- Religious aspects -- Islam
موضوع	رشد اقتصادی -- ایران
موضوع	Economic development -- Iran
شناسه افزوده	بخشی دستجردی، رسول، ۱۳۵۳ -
شناسه افزوده	مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، انتشارات الگوی پیشرفت
رده بندی کنگره	۱۳۹۵ ط ۴۰۲/۸۰۰ BF
رده بندی دیویی	۳۹۷/۴۸۳۳
شماره کتابشناسی ملی	۴۲۳۰۳۴۰

سلسله تک نگاشت‌های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت:
طرحی از الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در حوزه اقتصاد

نگارش: دکتر رحیم دلالی اصفهانی (دانشیار گروه اقتصاد دانشگاه اصفهان)
دکتر رسول بخشی دستجردی (دانشیار گروه اقتصاد دانشگاه اصفهان)

ناشر: نشر الگوی پیشرفت، وابسته به مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۷-۶۴-۷۶۱۱-۶۰۰-۹۷۸

قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

تلفن: ۰۲۱۸۸۶۳۴۰۰۸ - ۰۲۱۸۸۰۱۴۶۴۸

www.olgou.ir

Email:olgou@olgou.ir

نشانی: تهران، خیابان جلال آل احمد، رویه‌روی بیمارستان شریعتی، شماره ۳
تمامی حقوق این اثر متعلق به مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت است.
مسئولیت دیدگاه‌های بیان شده در این تک نگاشت بر عهده مؤلفان محترم است.

پیشگفتار

تعیین مبانی، ارکان، چارچوب و مسیر پیشرفت کشور در نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران باید با مشورت گسترده و حضور همه جانبه دانشمندان، محققان، نخبگان دانشگاهی و حوزوی و جوانان این سرز و بوم صورت گیرد. به گواه تاریخ و تجارب گذشته، پیشرفتی همه جانبه و پایدار خواهد بود که مبانی اسلامی و اقتضائات ایرانی در آن توأمان مورد توجه باشد.

اینک مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در آستانه اتمام سه سال تلاش‌های علمی، تخصصی و فکری درباره پیشرفت اسلامی ایرانی، برگزاری نشست‌های علمی و تخصصی، تأسیس اندیشکده‌های مرکز، انتشار صدها مقاله ارزشمند و تهیه نقشه راه تدوین الگو و انجام برخی از مراحل آن، در نظر دارد با هدف تولید دانش و گسترش و تعمیق ادبیات موضوعی در حوزه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، آثاری را با صورت تک نگاشت‌های علمی فاخر منتشر نماید. تک نگاشت نوشتاری تخصصی و نیمه مرسوم است که توسط یک پژوهشگر خبره در یک موضوع خاص نگاشته می‌شود. تک نگاشت از نظر حجم محتوا حد فاصل مقاله و کتاب است و نویسنده با پردازش و تحلیل یافته‌ها و مطالعات تخصصی به بیان و افزودن یافته‌های پژوهشی جدید خود و تحلیل جامع و منسجم آنها افق‌های تازه‌ای را به دسترس مورد بررسی می‌گشاید.

سلسله تک نگاشت‌های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت که در مقالات مختلف منتشر می‌شوند، حاصل تلاش جمعی از استادان، اندیشمندان و محققان دانشگاهی و حوزوی است که مراحل مختلف نگارش، ارزیابی، ویراستاری، تدوین و انتشار را با نظارت متخصصان و اهل فن گذرانده است و در اختیار صاحب‌نظران قرار می‌گیرد. در پایان از مساعدت‌ها و تلاش‌های ارزنده نویسندگان تک نگاشت‌ها و داوران و مراکز مختلف علمی و پژوهشی که ما را در تهیه، تدوین و انتشار این سلسله یاری رساندند، تقدیر و تشکر می‌شود. امید است این محتوای علمی بتواند افق‌های نو و روشنی را در پیش چشم متخصصان دانشگاهی و حوزوی بگشاید و هر روز در طی مسیر تدوین و تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت گام‌های بلندتر و استوارتری برداشته شود.

فهرست

۷	چکیده
۹	مقدمه
۱۰	شناخت ابعادی از نظریه اقتصاد سرمایه‌داری
۱۰	بهره بولی
۱۵	بانکداری
۲۹	جمعیت
۳۴	زمان
۳۶	ترسیم مختصات الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
۴۲	مدلی برای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
۵۲	منابع

چکیده

در این نوشتار قصد داریم مختصات الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت را از جنبه اقتصادی معرفی نماییم و نحوه دستیابی به آن را از طریق برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری اقتصادی، مورد تأکید قرار دهیم. الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت چارچوبی را برای استقرار و حرکت در مسیر صراط مستقیم که دربرگیرنده کلیه احکام و دستورات الهی است، ارائه می‌دهد. اما بدون شناختن این و محو حرکت‌های باطل، سخن گفتن از چیستی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، مکان‌پذیر نیست. بر همین اساس در مطالعه حاضر و در گام اول، مختصات، ویژگی‌ها و نهاد های سازمان‌دهنده به نظریه اقتصاد سرمایه‌داری، شامل بهره‌پولی، نظام بانکداری، سیاست‌های مالی، اعتباری که تولیدکننده نابسامانی، رکود، تورم و هرج و مرج هستند و باعث فاصله گرفتن جامعه از مسیر صراط مستقیم می‌شوند را معرفی و نقد خواهیم نمود. برای طراحی مدل اسلامی ایرانی پیشرفت، نقد نظریه اقتصاد سرمایه‌داری از این جهت اهمیت دارد که، نه تنها به کمک آن در انگاره‌ها، مقدمات، اهداف و نحوه دستیابی به آرمان‌هایش، تولیدکننده حرکت‌های باطلی است که لازم است برای استقرار الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، متوقف و محو شوند. در این نوشتار استدلال خواهیم کرد الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در مقدمات، اهداف و نحوه دستیابی به اهدافش، در تضاد کامل با نظریه سرمایه‌داری است. اولین اقدام در جهت استقرار الگوی پیشنهادی در این نوشتار، حذف بهره‌پولی و ممانعت از خلق پول توسط نظام بانکی است. در این نوشتار استدلال خواهیم کرد که نظام اقتصادی مبتنی بر نظریه سرمایه‌داری، برای تولید انسان، در مقایسه با انواع دارایی‌های واقعی و اعتباری نظیر سرمایه فیزیکی، پول و اوراق، ارزش کمتری قائل است. این تلقی نسبت به انسان، با نظر اسلام که انسان را اشرف مخلوقات می‌داند در تضاد کامل است.

بر همین اساس در نوشتار حاضر تلاش گردیده تا مبانی نظری یک نظام اقتصادی انسان‌مدار (درمقابل نظام اقتصادی سرمایه‌مدار) مبتنی بر نظر اسلام، معرفی شود و از آن برای طراحی یک مدل منطقی و سازگار استفاده گردد. به عبارت دیگر، مدل ارائه شده در

این نوشتار از ویژگی‌های برشمرده در ذیل برخوردار است:

الف- انسان محور: شالوده مدل به‌گونه‌ای طراحی شده است که ارزش بازدهی روی تولیدمثل انسان نه‌تنها بالاتر از ارزش بازده روی بقیه دارایی‌ها (مانند سرمایه فیزیکی و منابع طبیعی) است، بلکه علاوه بر آن تولیدمثل انسان، ارزش دیگر دارایی‌ها را نیز بیشتر می‌کند.

ب- مبتنی بر هدایت ولایت فقیه: مدل ارائه شده در نوشتار حاضر مبتنی بر سازوکار هدایت و رهبری برنامه‌ریز خیرخواه و آگاه (ولایت فقیه) است. درمقایسه با دیگر الگوهای تخصیصی سایر بازار رقابتی، برنامه‌ریزی دستوری و یا ترکیبی، فقط سازوکار مبتنی بر هدایت ولی فقیه می‌تواند مانع تعدی به حقوق نسل‌های آینده در استفاده از منابع طبیعی باشد.

ج- مبتنی بر اصل حرکت - جوهری: در این نوشتار برای تبیین ویژگی‌های نظام اقتصادی مورد تأیید در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، نظریه حرکت جوهری ملاصدرا و تفکرات منبعث از مکتب اصفهانی مورد استفاده قرار گرفته است.

مقدمه

هدف در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، استقرار صراط مستقیم است. باید جامعه اسلامی از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب که همان استقرار در صراط مستقیم است حرکت کند. صراط مستقیم مسیری پایدار و همیشگی به سوی قرب الی ... است. منظور از صراط مستقیم در این نوشتار، آن صراطی است که دربرگیرنده کلیه دستورات الهی باشد. برای شناسایی صراط مستقیم و همچنین برای استواری جامعه بر آن صراط، لازم است حرکت‌هایی که درست و برحق تلقی می‌شوند ایجاد و یا تقویت شوند و حرکت‌هایی نیز که باطل تلقی می‌شوند، محو شوند. بدون شناسایی و محو حرکت‌های باطل، سخن گفتن از چستی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، امکان‌پذیر نیست.

در این نوشتار قصد داریم مختصات الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت را از جنبه اقتصادی تعریف نماییم و نحوه دستیابی به آن را از طریق برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری اقتصادی، مورد تأکید قرار دهیم. برای این منظور لازم است در ابتدا مختصات و ویژگی‌های ذاتی نظریه پیشرفت در نظام متعارف سرمایه‌داری مورد توجه قرارگیرد و پس از آن نظریه پیشرفت اسلامی که از اساس در تضاد با نظریه متعارف است، مشخص شود. برای این که به درک روشن‌تری از نظریه پیشرفت مبتنی بر ربیع آبادان دست یابیم، مدلی تبیینی از نظریه اسلامی پیشرفت معرفی خواهیم نمود.

الگوی پیشنهاد شده در این نوشتار دارای دو ویژگی مهم است. اولین ویژگی آن این است که نظر اسلام در خصوص اهمیت انسان در آن متبلور است. اساساً الگوی معرفی شده در این نوشتار مبتنی بر اهمیت و ارزش تولید مثل انسان در مقایسه با سایر تولیدات انسان است. در ادامه خواهیم دید که در الگوی سرمایه‌داری مصنوعات و تولیدات انسان از تولید خود انسان ارزش بیشتری دارد. اگر در نظریه رشد مدرن سرمایه‌داری در مقایسه با نظریه‌های قدیمی‌تر رشد، به انسان اهمیت بیشتری معطوف شده است، ولی باز این ضریب اهمیت به‌خاطر نقش‌آفرینی انسان در تولید کالاها بیشتر است، یعنی در نظریه سرمایه‌داری نگاهی کاملاً ابزارگرایانه به انسان وجود دارد. نتیجه این نوع نگاه بازده بیشتر

روی تولیدات انسان (کالا، سرمایه، پول و اعتبار) نسبت به بازده طبیعی خود انسان است (رشد طبیعی جمعیت)؛ اما در الگوی پیشنهادی در این نوشتار بازده بالاتر در طبیعت به نفع انسان است. یعنی به جای آن که انباشت انسان وابسته به بازدهی‌اش در تولید دارایی‌ها باشد، این دارایی‌هاست که انباشت‌شان در گرو سهم‌شان در افزایش انباشت انسان خواهد بود!

دومین ویژگی الگوی پیشنهادی در این نوشتار، ایرانی بودن مبنای طراحی آن است. نظریات ارائه شده در این نوشتار منبعث از تفکرات مکتب فکری اصفهان و خاصاً نظریه حرکت چهارری صدرالمآلهین است. برای دستیابی به هدف این نوشتار، مطالب را در چهار بخش ارائه خواهیم نمود:

- بخش اول - شناخت انباشت از نظریه اقتصاد سرمایه‌داری
- بخش دوم - ترسیم مباحثات اساسی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت
- بخش سوم - مدلی برای انحوی اسلامی - ایرانی پیشرفت
- بخش چهارم - جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات

شناخت ابعادی از نظریه اقتصاد سرمایه‌داری

برای شناخت و نقد نظریه سرمایه‌داری پیشرفت، ابتدا تالی نظریه مذکور را درمورد مفاهیمی نظیر رشد، جمعیت انسانی، دارایی‌های حقیقی و انباشت، زمان و نهادهایی که در این نظام شکل گرفته و تکامل یافته‌اند تا مفاهیم بالا را تقویت کنند. (نظیر بانک)، بشناسیم. به همین منظور این بخش را در چهار موضوع «بهره پولی»، «بانک‌داری»، «جمعیت» و «زمان»، در ادامه، پی‌گیری می‌نماییم:

بهره پولی

در اقتصاد سرمایه‌داری به پول بهره تعلق می‌گیرد. در نظریه سرمایه‌داری، استدلال می‌شود که بهره با ربا که در کتاب مقدس تحریم شده‌است، به کلی متفاوت است. از نظر